

Begäran om utlåtande om utkastet till statsrådets förordning om vissa operationer och medicinska åtgärder och om utkasten till ändringarna i centraliseringsförordningen och i jourförordningen

Psykosociala förbundet vill tacka social- och hälsovårdsministeriet för möjligheten att uttala sig om utkastet om ändring av statsrådets förordning om arbetsfördelning och centralisering av vissa uppgifter inom den specialiserade sjukvården (582/2017, centraliseringsförordningen) samt om utkastet till statsrådets förordning om ändring av statsrådets förordning om grunderna för brådskanie vård och förutsättningarna för jour inom olika medicinska verksamhetsområden (583/2017, jourförordningen).

Psykosociala förbundet jobbar för psykisk hälsa på svenska i Finland. Vår målgrupp är dubbelminoriteten svenskspråkiga med psykisk ohälsa och deras närstående. Vi vill lyfta fram några för vår målgrupp speciellt viktiga områden. När vi talar om vårdtillgänglighet får vi inte glömma den språkliga tillgängligheten. Det är viktigt att investera i personalresurser och kunskande i bemötandet - kontinuitet ger trygghet vid psykisk ohälsa.

I utkastet till statsrådets förordning om vissa operationer och medicinska åtgärder nämns vikten om att säkerställa att patientsäkerheten upprätthålls. Psykosociala förbundet vill betona att patientsäkerhet och patienternas likvärdighet behöver betyda att det finns stöd och vård även på svenska. Vi vill också poängtera vikten av kamratstöd och erfarenhetsexpertis som finns på svenska och kunde bättre utnyttjas i vårdkedjan. Utredningen "Mångsidiga tjänster för behandling av allvarliga psykiska störningar - Utredning och rekommendationer" (THL, Työpaperi 8/2025) innehåller tio rekommendationer, av vilka en är kontinuiteten i vården, en annan vikten av att ta med anhöriga och närstående i vården och en tredje att stärka erfarenhetsexpertisens roll inom vården.

Psykosociala förbundet vill betona vikten av koordinering och uppföljning av terapigarantin för barn och unga på svenska, samt proaktivt förbereda sig för att terapigarantin eventuellt förlängs till andra åldersgrupper, vilket innebär att behovet, kunskap, tillgänglighet samt uppföljning på svenska redan nu ska tas i beaktande.

De språkliga kraven måste beaktas när det gäller samarbetsområden och universitetssjukhusen, så att de kan samarbeta smidigt och effektivt på och för det svenska. Folktinget påminde i sitt utlåtande om utkastet till regeringens proposition med förslag till ändringar i lagstiftningen om social- och hälsovård om att terapigarantin även ska gälla för svenskspråkiga, och att metodutbildningarna för personalen inom social- och hälsovården även behöver erbjudas på svenska. Likvärdiga möjligheter för vårdpersonalens utbildning behöver till exempel inkludera psykoterapiutbildningsmöjligheter på svenska. Vi vill påminna

om att det även behöver finnas svenskspråkigt material för att terapeutiska interventionerna ska kunna utföras på svenska. Folktinget riktade även en påminnelse till social- och hälsovårdsministeriet om att det brister i tillgången till svenskspråkig vård, vilket kräver uppföljning och närmare utredning. Psykosociala förbundet lyfte i sitt utlåtande om terapigarantin vikten av att servicen även tryggas i välfärdsområden likvärdigt på svenska när det gäller terapigarantin för barn och unga.

Enligt jourförordningen anges att ”*Om brådskande vård ges vid sådana verksamhetsenheter för tillhandahållande av hälso- och sjukvård där det ges ickebrådskande vård, ska verksamhetsenheten ha tillräckliga förutsättningar för att ställa diagnos samt anvisningar om i vilken situation och vart patienten ska remitteras för fortsatta undersökningar och fortsatt vård. Vi vill understryka att ”tillräckliga förutsättningar” också behöver innebära tillräckliga förutsättningar att ge lättillgänglig information, stöd och vård på svenska.*

Kompetens och bemötandet inom jourverksamheten är ytterst viktig: det första bemötandet har stor betydelse för en kvalitativ vård och för att patienten ska känna sig tillräckligt trygg för att engagera och förbinda sig långsiktigt till behandlingen. Jouren är en plats där många i vår målgrupp – personer med psykisk ohälsa – behöver bli bemötta med förståelse och respekt. Det första bemötandet är av stor vikt, särskilt i mötet med individer som befinner sig i akut psykisk kris, såsom självmordsrisk eller psykotiska tillstånd. När vi befinner oss i psykiskt sårbara situationer, blir språket ännu viktigare. Enligt Språkbarometern 2024, som undersöker hur språkliga rättigheter och språklig service förverkligas i Finland i tvåspråkiga kommuner, varierar tillgången till god service på eget språk i de tvåspråkiga kommunerna regionalt och om man tillhör en språkmajoritet eller -minoritet. Den svenskspråkiga minoriteten rapporterar de mest negativa upplevelserna och är till exempel mer missnöjd med de elektroniska tjänsterna än den finskspråkiga minoriteten. En stor del av innehållet på olika webbplatser och många digitala tjänster saknar översättning till svenska, vilket kan försvåra tillgången till information för svenskspråkiga användare. Ytterligare en brist som den svenskspråkiga minoriteten lyfter fram i Språkbarometern gäller tillgången till jourmottagningar. Denna funktion är av särskild betydelse för vår målgrupp – personer med psykisk ohälsa och deras anhöriga – eftersom den första kontakten ofta kan gälla akutvården.

Psykosociala förbundet vill även påminna om att psykisk hälsa inte är statisk utan dynamisk och varierande, vilket till exempel innebär att diginavigatören kan ge olika svar för samma person beroende på när och i vilket psykiskt tillstånd personen svarar på de digitala kartläggningarna. Vi behöver behovsbaserade lösningar där individen är i fokus.

Det framkommer ofta hur avgörande ett välfungerande samarbete mellan olika aktörer är för att säkerställa en helhetssyn och att individen inte faller mellan stolarna. Vi vill särskilt betona betydelsen av en god och tillgänglig vård, men även boendelösningar som stödjer individens vardag samt möjligheter till meningsfullhet i det dagliga livet.

Psykosociala förbundet vill därför lyfta vikten av att den så kallade husläkar- eller egenläkarmodellen även implementeras inom mentalvården och missbrukarvården. Det är viktigt att vi investerar i befolkningens psykiska hälsa och att den tas i beaktande i vård- och servicekedjans olika delar; -även till exempel vid förlossningar - en trygg graviditet och förlossning är avgörande för den tidiga anknytningen, som i sin tur påverkar hela familjens psykiska välmående.

Psykosociala förbundet vill lyfta fram den oro prioriteringsdiskussioner om vårdbehov väcker hos personer med psykisk ohälsa: frågor om huruvida man har rätt till vård, har man ekonomiska möjligheter / förutsättningar att få vård? Psykosociala förbundet märker att oron för ojämlig tillgång till somatisk vård ökar. Vi vill därför lyfta vikten av att vårdssystemet är tillgängligt, rättvist och anpassat efter individens hela livssituation – inte minst genom samordnade insatser, kontinuitet i vårdkedjan och ett respektfullt bemötande. Det är avgörande att trygga tillgången till service och stöd även vid allvarliga samhällskriser, såsom krigshot eller nya pandemier. När tjänster och stödinsatser finns nära människan och är lättillgängliga, stärks känslan av trygghet i vardagen – något som är särskilt viktigt för personer i utsatta livssituationer.